

Lausunto

VATT/402/20.01/2021

20/01/2021

Asiantuntijalausunto Opetus- ja kulttuuriministeriölle

Tuomas Pekkarinen, Valtion taloudellinen tutkimuskeskus

Asia: VN/1972/2020 Luonnos valtioneuvoston koulutuspoliittiseksi selonteoksi

Opetus- ja kulttuuriministeriö on pyytänyt lausuntoa luonnoksesta valtioneuvoston koulutuspoliittiseksi selonteoksi. Selonteossa valtioneuvosto esittää linjaukset koulutuksen ja tutkimuksen kehittämiseksi 2040-luvulle asti ja näitä linjauksia varten tarvittavat voimavarojen, rakenteiden ja ohjauksen muutokset. Linjaukset koskevat kaikkia koulutuksen osa-alueita aina varhaiskasvatuksesta aikuiskoulutukseen. Selonteossa keskustellaan myös siitä miten ennustettavat muutokset toimintaympäristössä - kuten väestönmuutos, teknologinen kehitys, ilmastonmuutos jne. - vaikuttavat koulutuspolitiikkaan tulevaisuudessa.

Selonteossa esitettävät koulutukselliset tavoitteet voidaan tiivistää seuraavasti: jokaisella lapsella on oltava oikeus laadukkaaseen varhaiskasvatukseen, peruskoulun oppimistulokset kääntyvät nousuun ja oppimiserot pienenevät, koko nuorten ikäluokka suorittaa toisen asteen tutkinnon ja vähintään 50 prosenttia nuorista aikuisista suorittaa korkeakoulututkinnon. Lisäksi kaikille pyritään tarjoamaan mahdollisuus kehittää ja uudistaa osaamistaan työuran eri vaiheissa sekä nostetaan suomalainen tutkimus korkealle kansainväliselle tasolle. Nämä ovat kaikki järkeviä tavoitteita. VATT keskittyy lausunnossa kommentoimaan tavoitteiden edellyttämiä resurssointeja sekä yksityiskohtaisemmin joidenkin tavoitteiden yhteydessä käsiteltyjä toimenpiteitä.

Selonteossa todetaan, että rahoitustarpeita koskevat asiat käsitellään valtion talousarviossa ja julkisen talouden suunnitelmassa. Nyt resurssoinnista mainitaan vain, että ikäluokkien pienenemisestä johtuvat säästöt kohdennetaan selonteon tavoitteiden mukaisen varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen lainsäädännön ja rahoituksen kokonaisuudistuksen toimenpanoon. Sen sijaan korkeakoulutusta ja tutkimusta koskevien tavoitteiden resurssointi jää selonteossa auki. Tämä on valitettavaa koska etenkin korkeakoulututkinnon suorittaneiden osuuden nostaminen 50 prosenttiin tulee vaatimaan merkittäviä lisäresursseja korkeakoulusektorille. Tässä yhteydessä olisi toivottavaa keskustella eri rahoitusvaihtoehdoista kuten yliopistojen pääomittamisesta sekä lukukausimaksuista. Jälkimmäisten yhteydessä on syytä nojautua kansainväliseen tutkimuskirjallisuuteen, jonka mukaan maltilliset lukukausimaksut eivät vähentäneet korkeakoulutukseen osallistumista Saksassa (Bruckmeier ja Wieger, 2014) mutta korkeammat lukukausimaksut vähensivät osallistumista jonkin verran Britanniassa (Azmat ja Simion, 2018). Näiden tulosten valossa lukukausimaksuja voidaan tiettyyn rajaan asti käyttää tavoitteen saavuttamisen rahoittamiseksi.

Yhtenä tärkeänä tavoitteena selonteossa nostetaan esiin varhaiskasvatuksen osallistumisasteen nostaminen. Tämä tavoite on perusteltu varhaiskasvatuksen positiivisten vaikutusten sekä

pohjoismaalaisittain matalien osallistumisasteiden valossa. Selonteossa esitetään kuitenkin hyvin vähän konkreettisia keinoja tämän tavoitteen saavuttamiseksi. Vaikka kotihoidon tuki ja sen kuntalisäyskäytännöt nostetaan esiin yhtenä todennäköisenä syynä mataliin osallistumisasteisiin, ei selonteossa kuitenkaan esitetä näiden tukien muutoksia yhtenä keinona nostaa osallistumisastetta. Samanlainen konkreettisten keinojen puute koskee myös oppimistulosten parantamisen tavoitetta.

Toisen asteen suoritusasteen nostamisen kohdalla selonteko nostaa esiin jo päätetyn oppivelvollisuuden laajentamisen. Tämän lisäksi selonteossa esitetään, että lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen raja-aitoja vähennetään. Tätä toimenpidettä suunniteltaessa on syytä nojautua Ruotsissa saatuihin kokemuksiin. Ruotsissa lisättiin toisen asteen ammatillisten linjojen akateemista sisältöä 1990-luvulla. Tutkimusten mukaan (Hall, 2012) tämä uudistus lisäsi opintojen keskeyttämistä toisella asteella eikä vähentänyt eri linjojen välisiä eroja korkeakoulutukseen siirtymisessä. On tärkeä huomata, että Suomessa toisen asteen aloittavat opiskelijat ovat tulevaisuudessa opintovelvollisuuden piirissä, joten ruotsalaiset tutkimustulokset eivät välttämättä suoraan sovellu Suomen tilanteeseen. Koulutusohjelmien sisällön muutoksilla voi kuitenkin olla arvaamattomia vaikutuksia.

Helsingissä 20.1.2021

Mikael Collan
Ylijohtaja

Tuomas Pekkarinen
Tutkimusprofessori

Lähteet:

Azmat, G. ja S. Simion, (2018): "Higher education funding reforms: A comprehensive analysis of educational and labour market outcomes in England", Centre for Economic Performance, DP 1529.

Bruckmeier, K. ja B. U. Wigger, (2014): "The effects of tuition fees on transition from high school to university in Germany", Economics of Education Review, 21, 14-13.

Hall, C. (2012): "The effects of reducing tracking in upper secondary school: Evidence from a large-scale pilot project", Journal of Human Resources, 47 (1), 237-269.